

PLAN RADA
18.03.2020. GODINE

Prvi čas – prvi kolokvijum.
Kako isti nije održan zbog korona virusa, to se studentima dostavljaju

PITANJA
NA OSNOVU KOJIH MOGU PROVERITI POZNAVANJE MATERIJE
IZ UVODA U GRAĐANSKO PRAVO

- 1) Koje pravne odnose izučava nauka o građanskom pravu, definiši taj pravni odnos.
- 2) Koje celine obuhvata predmet građanskog prava?
- 3) Koji naziv nosi deo Opšteg dela građanskog prava, koji uređuje pravne položaje pravnih subjekata?
- 4) Koji su metodi građanskog prava i koliko ih ima?
- 5) Ko je u našu savremenu nauku građanskog prava, uveo četvornu poddelu metoda građanskog prava?
- 6) Šta podrazumeva načelo imovinske sankcije?
- 7) Šta podrazumeva načelo jednakosti stranaka i ravnopravnosti njihovih volja?
- 8) Šta podrazumeva načelo autonomije volje?
- 9) Da li je Građansko pravo procesno pravo ili materijalno pravo?
- 10) Koja pravila sadrži Opšti deo građanskog prava i da li ona važe za posebne delove Građanskog prava?
- 11) Da li je Građansko pravo deo privatnog prava ili javnog prava?
- 12) Da li se razlikovanje sistema prava na privatno i javno, tiče samo materijalnog prava ili samo procesnog prava ili i materijalnog i procesnog prava?
- 13) Koji naziv su glosatori u XI veku dali Justinijanovoj kodifikaciji?
- 13a) Navedi četiri sastavna dela Justinijanove kodifikacije.
- 14) Navedi koja je prva pravna škola koja je počela da se bavi recepcijom rimskog prava?
- 15) Da li je u Engleskoj sudija samo sluga zakona koji primenjuje ili je značajna ličnost koja stvara i razvija pravo?
- 16) Koju ideju je razvila Škola prirodnog prava?
- 17) Koji je najpoznatiji predstavnik škole prirodnog prava?

- 18) Koja je najstarija kodifikacija građanskog prava u svetu?
- 19) Koje su dve pravne mase engleskog prava danas i da li se ono danas može zamisliti bez te dve pravne mase?
- 20) Koji su formalni izvori prava?
- 21) Koji su materijalni izvori prava?
- 21a) Da li su sudska praksa i pravna nauka formalni izvori prava?
- 22) Da li pravni poredak mora biti zasnovan na pravdi i nekim moralnim načelima na kojima počiva ljudska civilizacija?
- 23) Definiši sudski precedent.
- 24) Kako se, prema svom dejstvu, dele građanskopravne norme?
- 25) Kako se prema svojoj sadržini, dele građanskopravne norme?
- 26) Kako bi definisao fikcije kao pravne norme i na osnovu kojeg tehničkog termina (reči) u tekstu zakona, prepoznamo fikciju?
- 27) Šta podrazumeva vremenski sukob zakona (zabrana retroaktivnosti)?
- 28) Da bi pravni običaj postao pravno obavezan, potrebno je da budu zadovoljena dva zahteva, koji su to zahtevi?
- 29) Da bi faktički običaj postao pravno obavezan, potrebno je da budu zadovoljena dva zahteva, koji su to zahtevi?
- 30) Da bi otkrio pravi smisao i sadržaj pravne norme, sudiji na raspolaganju stoje metode tumačenja pravnih normi, koje su to metode?
- 31a) Koje su vrste tumačenja zakona prema licu ili organu koji daje tumačenje?

Drugi čas je bio predviđen za razmatranje materije: OBJEKTI GRAĐANSKOPRAVNIH ODNOSA, ali pre toga, dostavljaju se

PITANJA
NA OSNOVU KOJIH STUDENT MOŽE PROVERITI POZNAVANJE MATERIJE
IZ OPŠTEG DELA GRAĐANSKOG PRAVA

i to one materije o kojoj je već izneto na predavanjima od 04. marta i 11. marta 2020. godine

UDŽBENIK: Stojanović, D., Antić, O., 2004, *Uvod u građansko pravo*, Beograd

i to:

- (1) GRAĐANSKOPRAVNI ODNOS – Pojam i sadržaj, str. 190 do 193 udžbenika;
- (2) PRAVNE ČINJENICE, vrste pravnih činjenica s obzirom na njihov nastanak: a) događaji i to prirodni, viša sila i slučaj; b) ljudske radnje i to dozvoljene ljudske radnje (radnje saglasne pravu i voljne radnje – pravni poslovi) i nedozvoljene ljudske radnje tj. delikti; vrste pravnih činjenica s obzirom na njihovu funkciju u nastanku građanskopravnog odnosa: a) činjenički skup tj. činjenično stanje, b) pravno stanje i c) dopunska pravna činjenica, s jedne strane i a) pravna pretpostavka i b) pravna fikcija, s druge strane; str. 200 i 201; str. 297 do 302 udžbenika
- (3) SUBJEKTI GRAĐANSKOPRAVNOG ODNOSA, FIZIČKA I PRAVNA LICA, str. 129 do 189 udžbenika
- (4) SUBJEKTIVNA GRAĐANSKA PRAVA, Pojam i sadržina, str. 193 do 197 udžbenika
- (5) VRSTE SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA I NJIHOVA KLASIFIKACIJA, str. 202 do 224

PITANJA

- 1) Da li je građanskopravni odnos, odnos između pravnog subjekta (fizičkog ili pravnog lica) i stvari? Definiši taj odnos.
- 2) Zašto pravni subjekti stupaju u građanskopravni odnos?
- 3) Koja strana građanskopravnog odnosa se sastoji od konkretnog subjektivnog *prava* jednog pravnog subjekta – titulara (imaoca subjektivnog prava) i od *zahteva* za prinudno ostvarenje tog subjektivnog prava, aktivna ili pasivna strana?
- 4) Koja strana građanskopravnog odnosa se sastoji od *obaveze* obavezanog pravnog subjekta da poštuje i ispuni ono što čini sadržaj titularevog subjektivnog prava i od *odgovornosti* obavezanog pravnog subjekta u odnosu na titularev zahtev za prinudno ostvarenje subjektivnog prava, aktivna ili pasivna strana?
- 5) Da li se pre nastanka građanskopravnog odnosa u društvenom životu moraju dogoditi neke činjenice i da li se za takve činjenice vezuje nastanak građanskopravnog odnosa kao materijalnog društvenog odnosa?
- 6) Kada dolazi do pretvaranja faktičkih društvenih odnosa u građanskopravne odnose?

- 7) Da li građanskopravni odnos nastaje, menja se i prestaje samo na osnovu objektivnog građanskog prava ili i na osnovu građanskopravnih činjenica?
- 8) Da li su građanskopravne činjenice (a) one za koje građansko pravo veže nastanak, promenu ili prestanak pravnog odnosa ili (b) one za koje građansko pravo veže nastanak, promenu ili prestanak subjektivnih građanskih prava ili (c) one za koje građansko pravo veže nastanak, promenu ili prestanak pravnog odnosa i vezi s tim nastanak, promenu ili prestanak subjektivnih građanskih prava?
- 9) Koje su vrste pravnih činjenica s obzirom na njihov nastanak?
- 10) Koje su vrste pravnih činjenica s obzirom na njihovu funkciju u nastanku građanskopravnog odnosa?
- 11) Da bi se neki prirodni događaj mogao smatrati kao pravna činjenica, moraju se kumulativno ispuniti tri pravne pretpostavke, navedi ih.
- 12) Da bi se neki događaj mogao smatrati višom silom potrebno je da se kumulativno ispuni pet pravnih pretpostavki, navedi ih.
- 13) Ukoliko se svih pet pravnih pretpostavki ispuni i događaj se zbog toga smatra višom silom, da li je u sudskom postupku po tužbi za naknadu štete ili za ispunjenje ugovorne obaveze, odgovornost štetnika odnosno dužnika za nastanak štete ili za neispunjenje ugovorne obaveze, isključena ili će štetnik odnosno dužnik delimično biti odgovoran?
- 14) Ko snosi štetu od slučajne propasti stvari?
- 15) Definiši činjenični skup – činjenično stanje.
- 16) Definiši pravno stanje.
- 17) Šta se smatra pod dopunskom pravnom činjenicom?
- 18) U čemu je razlika između pretpostavke i pravne pretpostavke?
- 19) Da li je pravna pretpostavka (a) pretpostavljena poznata činjenica za koju se smatra da je istinita i dokazana jer u prilog tome govore nepoznate činjenice, a sve dok se ne dokaže protivno ili (b) pretpostavljena nepoznata činjenica za koju se smatra da je istinita i dokazana jer u prilog tome govore poznate činjenice, a sve dok se ne dokaže protivno?
- 20) Bračni drug detetove majke nije otac deteta - da li je ovo pravna pretpostavka?
- 21) Da li se krivica štetnika koji je štetu prouzrokovao običnom nepažnjom, pretpostavlja ili ne? Ko je dužan da dokaže krivicu ovog štetnika – oštećeni ili štetnik? Da li je ovaj štetnik dužan da dokaže da do njega nema krivice što je do štete došlo?
- 22) Koje vrste pravnih pretpostavki postoje?

- 23) Da li je pravilo “*Nasciturus pro iam nato habetur, quotiens de comodo eius agitur*” pravna pretpostavka ili nije? Ako nije, navedi o kojoj pravnoj činjenici je reč.
- 24) Kojim tehničkim terminom (rečima) se po pravilu u zakonu označava pravna fikcija?
- 25) Pravni subjekt je imalac kojih sposobnosti?
- 26) Kako fizička lica stiču pravnu sposobnost i kako je gube?
- 27) Pravna sposobnost fizičkih lica u Republici Srbiji je posebna i nepotpuna, da li je to tačno?
- 28) Da li je tačno da pravna sposobnost nužno pretpostavlja poslovnu sposobnost fizičkog lica, ako nije tačno, navedi zašto nije.
- 29) Koja fizička lica su prema pravu Republike Srbije potpuno poslovno nesposobna?
- 30) Koje pravne poslove mogu zaključivati potpuno poslovno nesposobna fizička lica?
- 31) Koja fizička lica su prema pravu Republike Srbije ograničeno poslovno sposobna?
- 30) Koje pravne poslove mogu zaključivati ograničeno poslovno sposobna fizička lica?
- 31) Da li stariji maloletnik može zaključiti pravni posao većeg značaja bez prethodne saglasnosti svog zakonskog zastupnika?
- 32) Koja fizička lica su prema pravu Republike Srbije potpuno poslovno sposobna?
- 33) Pod kojim uslovom fizičko lice koje nije navršilo 18 godina života, može steći potpunu poslovnu sposobnost?
- 34) Fizičko lice se individualizira prema...?
- 35) Da bi jedna organizacija bila pravno lice, koje pretpostavke moraju biti zadovoljene?
- 36) Navedi funkcije pravnih lica.
- 37) Navedi vrste pravnih lica.
- 38) Koji su elementi pravnog lica
- 39) Instrumentalni elementi pravnog lica su organi i imovina; Navedi kako se organi pravnog lica dele prema broju fizičkih lica ovlašćenih da izjave volju, a kako se dele prema ulozi koju imaju u pravnom licu; da li neobnavljanje imovine ili gubitak imovine pravnog lica utiče na nastanak, promenu ili prestanak pravnog lica, koji se sudski postupak pokreće u slučaju gubitka imovine?
- 40) Kako se individualizira pravno lice, prema...?

- 41) Koji su načini sticanja pravnog subjektiviteta pravnog lica?
- 42) Šta je prema našem pravu potrebno za sticanje pravnog subjektiviteta pravnog lica koje je privredno društvo, da li je to akt o osnivanju ili statut i da li je to upis u odgovarajući registar i koji? Šta se smatra kao *iustus titulus*, a šta kao *modus acquirendi*?
- 43) Koji su načini prestanka pravnog subjektiviteta pravnog lica?
- 44) Koje sposobnosti ima pravno lice?
- 45) Da li je u našem pravu usvojen sistem tzv. opšte imovinske pravne sposobnosti pravnog lica ili sistem tzv. specijalne imovinske pravne sposobnosti pravnog lica?
- 46) Da li pravni fakulteti mogu imati pravo svojine na stadu ovaca?
- 47) Deliktna sposobnost pravnog lica podrazumeva dve vrste odgovornosti, koje su to odgovornosti?
- 48) Definiši subjektivno građansko pravo, da li je to (a) skup pravnih pravila kojima se uređuju odnosi pravnih subjekata povodom stvari, činidbi, imovine i njihovih ličnih neimovinskih dobara ili (b) skup ovlašćenja koja pravnom subjektu u određenom građanskopravnom odnosu priznaju norme objektivnog građanskog prava?
- 49) Šta čini sadržinu subjektivnog građanskog prava?
- 50) Da li je zahtev za ostvarenje subjektivnog građanskog prava sastavni deo sadržine subjektivnog građanskog prava?
- 51) Koje su vrste subjektivnih građanskih prava i prema kojim se kriterijumima ta prava klasifikuju?
- 52) Navedi koja su u našem pravu apsolutna subjektivna prava?
- 53) Da li je tačno da su apsolutna prava objekat pravnog prometa, a relativna prava sredstvo pomoću kojeg se u pravnom prometu apsolutno pravo prenosi sa jednog titulara na drugog?
- 54) Da li je broj pravnih subjekata koji su u građanskopravnom odnosu sa titularom apsolutnog prava ograničen i unapred određen ili je to slučaj sa titularom relativnog prava?
- 55) Ako je Primus u svojstvu prodavca sa Sekundusom kao kupcem zaključio ugovor o prodaji jagoda, pa Sekundus nije ispunio ugovornu obavezu plaćanja cene, da li je u tom građanskopravnom odnosu Primus titular relativnog ili apsolutnog prava?
- 56) Da li su stvarna i intelektualna prava, prenosiva i ako jesu, koja od tih prava?
- 57) Da li su lična prava prenosiva i ako jesu koja lična prava su prenosiva?

- 58) Koje su tri vrste intelektualnih prava?
- 59) Kako se stiču, a kako gube lična prava?
- 60) Navedi lična prava pravnog lica.

OBJEKTI GRAĐANSKOPRAVNIH ODNOSA

1. Pojam objekta

Da se podsetimo: Građansko pravo u objektivnom smislu je privatno pravo koje, kao skup pravnih pravila, uređuje odnose pravnih subjekata povodom stvari, činidbi, imovine i njihovih ličnih i intelektualnih dobara.

Stvari, Činidbe, Imovina, Lična i Intelektualna dobra, povodom kojih pravni subjekti stupaju u međusobne pravne odnose, nazivaju se zajedničkim izrazom – objekti građanskopravnih odnosa. Prema tome, na pitanje šta su objekti građanskopravnih odnosa, moglo bi se odgovoriti da su *objekti građanskopravnih odnosa stvari, činidbe, imovina, lična i intelektualna dobra, povodom kojih pravni subjekti stupaju u te odnose.*

2. Stvari

Stvar u pravnom smislu može biti samo telesni predmet. Pritom, ne sme se mešati pojam pravnog objekta sa pojmom stvari, jer pojam pravnog objekta obuhvata stvari i prava, dok pojam stvari ne obuhvata prava, već samo telesne predmete. Pravni pojam stvari nije identičan sa ekonomskim pojmom stvari, jer pod reči “stvar” razumemo sve telesne predmete, bez obzira na njihovu vrednost i korisnost za čoveka, dok se za pravni pojam stvari traži da stvar može služiti pravnim subjektima za zadovoljenje njihovih potreba. Pod reči “stvar” razumemo samo anorganske materije, dok pravni pojam stvari obuhvata i organska bića, životinje. Najzad, stvar mora biti od strane pravnog poretka tj. objektivnog građanskog prava tretirana kao mogući objekat nečijeg subjektivnog građanskog prava.

Prema tome, stvar se može definisati kao telesni predmet, materijalni deo prirode prostorno ograničen i podčinjen pravnoj vlasti pravnih subjekata, koji je podoban da zadovolji potrebe pravnih subjekata i koji prema pozitivnom objektivnom građanskom pravu može biti objekat subjektivnog prava pravnih subjekata. Još konkretnije, stvari se mogu definisati na sledeći način: *Pod stvarima u građanskopravnom smislu podrazumevaju se materijalni delovi prirode, koji se mogu čulima primetiti, koji su prostorno ograničeni i koji postoje u sadašnjosti ili za njih postoje pretpostavke da će zaista nastati u budućnosti.* Iz date definicije pojma stvari kao objekta građanskopravnog odnosa, jasno je da građanskopravni pojam stvari nije uvek jednak sa pojmom stvari koje su stvorile druge nauke, npr. prirodne ili čak neke druge grane prava¹. Osim izložene definicije koju je izgradila pravna teorija građanskog prava i koja se može primeniti na sve posebne delove građanskog prava, postoji i zakonska definicija, o kojoj će biti reči u posebnom

---

¹ U građanskopravnom smislu, kao stvar se ne bi moglo smatrati otvoreno more, slobodna atmosfera, Zemljina kugla itd. obzirom da te stvari nisu u pravnom smislu prostorno ograničene zbog čega se ne javljaju kao objekat građanskopravnih odnosa. Neke od tih pobrojanih stvari jesu objekti prava, npr. međunarodnog.

delu građanskog prava – Stvarno pravo koje se izučava na drugoj godini osnovnih akademskih studija.

Stvari se mogu podeliti prema različitim kriterijumima i ta pravna podela nije slučajna i proizvoljna. Klasifikacijom stvari određuje se i mogućnost osnivanja prava na stvarima. Na svim stvarima ne mogu se osnovati jednaka prava. Sa pravnog gledišta, različite stvari mogu biti podvrgnute različitom pravnom režimu u istom pravnom poretku. U svakom pravnom poretku moguća je pored opšte tzv. klasične podele stvari, još i specijalna klasifikacija stvari, koja je karakteristična upravo za taj poredak. Isto tako, kako se sa ekonomskog gledišta mogu razlikovati pojedine društvenoekonomske formacije, ne prema onome šta su proizvodile, već po onome kako su proizvodile, tako se i pojedini društvenoekonomski sistemi mogu razlikovati, između ostalog i po pravnoj klasifikaciji stvari koja je važila ili važi unutar određenog pravnog poretku. Stavljanje određenih stvari pod poseban pravni režim, odražava osnovnu karakteristiku društvenoekonomskog sistema određene zajednice.

Prema klasičnoj pravnoj klasifikaciji stvari, s obzirom na pravno relevantna svojstva stvari, postoji više podela stvari. Te podele imaju važne posledice u pogledu različitosti načina sticanja, otuđivanja i vršenja prava na stvarima. Tako razlikujemo podele stvari na: proste i složene stvari, glavne i sporedne stvari, stvari u prometu i stvari van prometa, jednostavne i zbirne stvari, deljive i nedeljive, procenjive i neprocenjive, telesne i bestelesne stvari, potrošne i nepotrošne, individualno određene stvari (individualne) i stvari određene po rodu (generične), zamenljive i nezamenljive, pokretne i nepokretne. O ovoj podeli stvari odnosno o podeli stvari, detaljnije se izučava u okviru nastavnog predmeta – Stvarno pravo na drugoj godini osnovnih akademskih studija.

3. Činidba

3.1 Pojam činidbe

Činidba je svaka pozitivna ili negativna radnja koju je dužnik na osnovu obligacionog odnosa dužan da izvrši poveriocu. Činidba je isto kao i stvar, objekt građanskopravnog odnosa. Međutim, dok je stvar objekt stvarnopravnog odnosa, dotle je činidba objekt obligacionopravnog odnosa. Danas su, stvar i činidba, koordinirani objekti građanskopravnih odnosa. Međutim, istorija građanskog prava pokazuje, da se činidba kao objekt građanskopravnog odnosa, javlja kasnije od stvari, što je razumljivo s obzirom da je činidba objekt obligacionopravnih odnosa. Obligaciono pravo kao sredstvo pravnog prometa pretpostavlja ne samo postojanje deobe rada i razmenu dobara, nego i takav stepen razvitka društvenoekonomskih odnosa koji zahtevaju da se u dnevnom životu ne gleda samo na današnjicu, već i na budućnost. To zapravo znači da obligacionopravni odnos ne dovodi odmah do stvarnopravnog dejstva, već je takvo dejstvo odloženo za budućnost².

---

² Primus je, u svojstvu kupca, zaključio ugovor o prodaji nepokretnosti sa Sekundusom, kao prodavcem, na dan 15.04.2012. godine; međutim, toga dana Primus nije postao vlasnik nepokretnosti, već je stekao samo

3.2 Karakteristike činidbe

Opšte napomene. Kao objekt obligacionopravnog odnosa, činidba ima određene karakteristike koje pokazuju da sve moguće radnje ili sva moguća propuštanja, koja se pojavljaju u društvenoj stvarnosti, nemaju niti mogu imati pravni karakter činidbe. Isto tako, kao što svi društveni odnosi nisu građanskopravni odnosi, tako i sve radnje i propuštanja, nisu činidbe u građanskopravnom smislu³. Zato, da bi se neka radnja ili propuštanje moglo smatrati činidbom, mora imati određene pravne karakteristike ili svojstva.

Činidba mora biti ljudska radnja. Obligacionopravni odnos je društveni odnos i činidba kao objekt tog odnosa, mora biti manifestacija čovekove radnje (delatnosti) ili propuštanja. Delovanje koje potiče od elementarne nepogode, od životinje, od mašine⁴, nije činidba.

Činidba mora imati imovinski karakter. Obligaciono pravo uređuje odnose u pravnom prometu, a to znači da unutar tih odnosa redovno deluje interes pravnih subjekata. Zato ispunjenje činidbe po pravilu podrazumeva ostvarenje interesa bilo koje strane u tom odnosu. To dalje znači da se ispunjenje činidbe, ostvarenjem pozitivnih ili negativnih radnji na koje je dužnik obavezan, neposredno ili posredno odražava u imovinskoj masi poverioca. Neposredni imovinski karakter činidbe pokazuje se u slučaju kad dužnikova radnja neposredno izaziva promenu u imovinskoj masi poverioca. Ako dužnik ima npr. obavezu da preda stvar, poverilac do ispunjenja činidbe predaje stvari, tu stvar nije imao u svojoj imovinskoj masi, onog trenutka kad dužnik ispuni činidbu predajom stvari poveriocu tj. kad izvrši dužno “davanje”, imovinska masa poverioca se povećava, a to znači menja. Imovinski karakter imaju i one činidbe koje kao objekt obligacionog odnosa ne izazivaju neposredno promene u imovini, već posredno, kad se sama obaveza zbog povrede pretvara u odgovornost za štetu⁵. Prema tome, imovinski karakter činidbe znači da se njeno ispunjenje neposredno ili posredno odražava u promeni imovinske mase jedne ili obe strane u obligacionopravnom odnosu. U tom smislu, veza između činidbe i imovinske mase pokazuje, da činidba nije samo pravni, već i ekonomski pojam.

Činidba mora biti moguća. Pod mogućnošću činidbe podrazumeva se da ona kao pozitivna ili negativna ljudska radnja, mora biti *objektivno* moguća. Ono što je objektivno nemoguće tj. ono što niko ne može izvršiti, ne može biti sadržaj obaveze. U tom smislu, obaveza sa objektivno

---

obligacionopravni zahtev prema Sekundusu da mu ovaj ispuni činidbu – preda nepokretnost u državinu, pod uslovom da je Primus prethodno ispunio svoju novčanu obavezu plaćanja prodajne cene nepokretnosti. Osim toga, za sticanje prava svojine na nepokretnosti, potrebno je da se izvrši upis tog prava u katastar nepokretnosti u korist Primusa.

³ Kad Primus pomogne starom čoveku ili majci sa detetom, da uđe u autobus, to nije činidba u smislu građanskog prava.

⁴ Pokreti mašine, smatraju se radnjom vlasnika mašine odnosno radnjom lica koje upravlja mašinom.

⁵ Primus svira klavir, a njegov sused obavlja posao pri kojem ga muzika dekoncetriše. Primus se obaveže Sekundusu, da će klavir svirati samo u određeno doba dana. Međutim, Primus ne ispuni ugovorenu obavezu. Sekundus podnese tužbu sudu za naknadu štete koju je pretrpeo, jer nije mogao u miru da obavlja svoj posao. Kad Primus po pravnosnažnoj i izvršnoj presudi nadležnog suda, kojom je obavezan da Sekundusu naknadi štetu, plati Sekundusu dosuđeni iznos, dolazi do promena u imovinskoj masi Primusa (umanjena je) i Sekundusa (uvećana je).

nemogućom činidbom nije pravno valjana i zato ne može nastati⁶. Subjektivna nemogućnost znači da činidbu nije u stanju da ispuni konkretni subjekt koji se obavezao da je ispuni, a to dalje znači da takvu činidbu može ispuniti neki drugi subjekt. S tim u vezi, obaveza obavezanog lica, zbog subjektivne nemogućnosti se ne može ugasiti tj. prestati, već se pod određenim pretpostavkama pretvara u odgovornost za štetu.

Činidba mora biti pravno dopuštena. Činidba je pravno dopuštena ako se njen sadržaj ne protivi Ustavu Republike Srbije, prinudnim propisima ili moralu društva. Pravna nedopuštenost nije jednaka fizičkoj, objektivnoj nemogućnosti. Naime, činidba može biti objektivno moguća, ali pravno nedopuštena, kao npr. prodaja stvari van prometa. Sa stanovišta građanskog prava, pravna nedopuštenost činidbe ima uglavnom iste pravne posledice kao i objektivna nemogućnost.

Činidba mora biti određena ili određiva. Činidba je određena u slučaju kad je u svim pojedinostima tačno označena, individualizirana. Kod određene činidbe se tačno zna obaveza dužnika i pravo poverioca⁷. Činidba je određiva kad pravni subjekti prilikom zaključenja pravnog posla, odrede podatke pomoću kojih se obaveza može odrediti ili kad određivanje obaveze ostave trećem licu, što znači da je činidba u vreme zaključenja pravnog posla neodređena, ali je ipak određiva. Neodređene, ali ipak određive činidbe su alternativne, fakultativne i generične činidbe. *Alternativne* činidbe su one kod kojih dužnik duguje dve ili više činidbi, ali čim jednu od njih ispuni, oslobađa se obaveze. *Fakultativne* činidbe su one kod kojih dužnik duguje samo jednu činidbu, ali mu je dopušteno da ispuni neku drugu činidbu da bi se oslobodio osnovne obaveze. *Generične* činidbe su one kod kojih je objekt određen samo po vrsti (*genus* - rod), pa se dužnik oslobađa obaveze davanjem određene stvari unutar vrste, roda⁸.

3.3 Sadržaj činidbe

To što je činidba pozitivna ili negativna ljudska radnja, ne određuje bliže njen sadržaj. Sadržaj činidbe može biti vrlo različit, ali se može svesti na četiri tipična klasična izraza: davanje, činjenje, propuštanje, trpljenje.

Davanje (dare) je činidba davanja stvari. To znači da je dužnik dužan poveriocu preneti pravo svojine na stvari ili neko drugo stvarno pravo na stvari. Kod činidbe davanja objekat činidbe je uvek stvar i danas se pod davanjem podrazumeva isključivo prenošenje stvarnih prava na stvari. U tom smislu, svaka predaja stvari se ne podvodi pod činidbu davanja. Dati i predati, pravno (juridički) nisu isti pojmovi. Činidba čiji sadržaj nije prenošenje nekog stvarnog prava, već npr. detencije ili državine, nije činidba na *dare*, već *facere* (činjenje). Nekad se i novčana činidba označavala kao činidba davanja stvari. Danas se novčana činidba ne smatra više

⁶ To je slučaj kad se Primus obaveže da rukom dodirne nebo; kad se Sekundus obaveže da za dva dana izgradi podzemnu železnicu u Beogradu itd.

⁷ Npr. dužnik je obavezan da dana 15.08.2020. godine, poveriocu preda u državinu auto tačno određenih karakteristika: marke "Mercedes", jačine motora 2000 KW, boje plave, godine proizvodnje 2017. itd.

⁸ Ako dužnik duguje 100 kg pšenice, na njemu je pravo izbora da poveriocu preda 100 kg pšenice srednjeg kvaliteta bez obzira na tip pšenice.

činidbom davanja zamenljivih stvari, već činidbom vrednosti. Zbog toga se u savremenom građanskom pravu, uz činidbu davanja stvari, posebno razmatra novčana činidba koja je tema obligacionog prava kao posebnog dela građanskog prava.

Činjenje (facere) je činidba činjenja. Pod činidbom čiji je sadržaj označen kao *facere*, danas se podrazumeva činidba rada, a to je činidba koja se ispunjava trošenjem radne snage uz pomoć mehaničkih sredstava ili bez njihove pomoći. Ovde nema davanja u juridičkom smislu reči. Objekat činidbe rada može biti funkcija rada, npr. okopavanje vinograda, seča drva, knjiženje dokumenata, upravljanje preduzećem itd. Na funkciji rada zasnivaju se ugovori o radu. Međutim, objekat činidbe rada može biti i rezultat rada, npr. naslikati portret, sašiti balsku haljinu itd. Na rezultatu rada temelje se ugovori o delu.

Propuštanje (non facere) je činidba nečinjenja. Pod propuštanjem se podrazumeva neizvršavanje određenih radnji od strane obavezanog lica, a koje bi to lice inače moglo izvršiti, da nije u odnosu iz kojeg za njega proizlazi obaveza nečinjenja. Pod propuštanjem se uvek podrazumeva propuštanje sopstvene radnje. Kod obaveze da se npr. u određeno doba dana ne svira klavir, objekat je činidba propuštanja – *non facere* tj. nečinjenje.

Trpljenje (pati) podrazumeva nesprečavanje tuđe radnje koju bi obavezano lice bilo ovlašćeno da spreči, da se ne nalazi u odnosu iz kojeg za njega proizlazi obaveza⁹. Trpeti se može samo tuđa radnja, a nikako sopstvena, jer trpljenje sopstvene radnje nije od značaja za građansko pravo.

4. Imovina

4.1 Pojam imovine

Imovina je kategorija koja je stvorena u okvirima i na bazi robne privrede i zato je ona razumljivo, kategorija koju poznaje građansko pravo. Međutim, vrlo često u laičkom govoru, a i u stručnom juridičkom (pravnom) izražavanju, dolazi do nepoželjnog mešanja raznih pojmova imovine. Time se u stručnoj literaturi i u zakonodavstvu pravi neverovatna zbrka u kojoj teoretičari prebacuju jedni drugima, a svi zajedno zakonodavcu, neznanje i nerazumevanje pojma imovine. To proizlazi iz činjenice, da se pojam imovine upotrebljava u ekonomskom smislu, u uverenju da se na taj način, određuje pravni pojam imovine ili se služi pravnim pojmom, a upotrebljava se u knjigovodstvenom smislu itd. Rezultat zbrke je, da se imovina smatra najzamršenijom i najnerazumljivijom kategorijom građanskog prava. Da to nije baš tako, pokazuje iskustvo da pojam imovine zapravo ima nekoliko značenja: ekonomsko, pravno i knjigovodstveno.

---

⁹ Vlasnik nepokretnosti kao poslužnog dobra dužan je da trpi na svojoj nepokretnosti osnivanje nužnog prolaza u korist vlasnika nepokretnosti kao povlasnog dobra; o ustanovi – Službenosti izučava se u nastavnom predmetu Stvarno pravo.

4.2 Imovina kao ekonomska kategorija

Imovina kao ekonomska kategorija ili ekonomski pojam imovine predstavlja temu političke ekonomije i u tom smislu opravdano je u okvirima nauke o građanskom pravu zadržati se samo onoliko, koliko je potrebno da se učini razlika između ekonomskog i pravnog pojma imovine. Ako čoveka posmatramo, ne kao apstraktni pravni subjekt, već kao biće od krvi i mesa, zapažamo da je jedan od njegovih osnovnih interesa - interes za održanje sopstvenog života, nagon za samoodržanje. Da bi održao materijalni život, čovek mora da ima neka materijalna dobra, stvari koje mu omogućavaju održanje, a to su stan, odeća, obuća, hrana itd. Skup svih ekonomskih dobara koja pripadaju i služe čoveku za zadovoljenje njegovih potreba, naziva se imovinska masa ili imovina. Prema tome, imovina u ekonomskom smislu jeste *skup materijalnih dobara koja pripadaju određenom subjektu*. Kad se radi o pravnom licu i ono u svojoj realnoj pojavi, za ostvarenje svojih zadataka i ciljeva, mora imati određen krug materijalnih dobara. Prema tome, i pravno lice ima svoju imovinsku masu ili imovinu, jer bez nje ne može da postoji o čemu je već bilo reči.

4.3 Imovina kao pravna kategorija

Pravni subjekti ulaze u različite građanskopravne odnose povodom objekata i u tim odnosima stiču određena subjektivna građanska prava i preuzimaju određene obaveze. To znači da pojedini pravni subjekt koji stupa u čitav niz različitih građanskopravnih odnosa – stiče i čitav niz različitih subjektivnih građanskih prava. Čitav taj skup različitih subjektivnih građanskih prava, koja je pravni subjekt stekao, može se izraziti jednim pojmom. Taj jedinstveni pojam je upravo imovina. Dakle, *imovina se može definisati kao skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim imaoцем – pravnim subjektom*. Ovaj pravni pojam imovine ne sadrži pojmove stvar i činidba. Postavlja se pitanje kako stvari ulaze u imovinu. Odgovor je da stvari ulaze u imovinsku masu. U imovinu ne ulaze stvari, već ulaze prava koja određeni subjekt ima na tim stvarima prema drugim subjektima. Primusov sat kao materijalna stvar nije deo njegove imovine. Sat je deo Primusove imovinske mase. Ali sat je Primusov, on na njemu ima pravo svojine. To pravo svojine je deo Primusove imovine. Proizlazi da ni imovinska masa ne ulazi direktno u imovinu određenog subjekta. Imovinska masa određenog subjekta ulazi u njegovu imovinu u obliku različitih subjektivnih prava koja ima taj subjekt na pojedinim delovima imovinske mase (npr. u obliku prava svojine, prava službenosti, založnog prava, prava plodouživanja itd.).

Međutim, imovina pravno ne odražava samo imovinsku masu određenog subjekta. To znači da u imovinu ulaze i ona subjektivna imovinska prava koja se ne odnose neposredno na stvari tj. neposredno na delove imovinske mase. Npr. Primus ima u svojoj imovinskoj masi među ostalim stvarima 100.000 dinara, što znači da se tih 100.000 dinara u njegovoj imovini javlja kao pravo svojine nad 100.000 dinara. Međutim, kad Primus pozajmi Sekundusu 100.000 dinara, iz Primusove imovinske mase je nestalo 100.000 dinara, a iz imovine pravo svojine nad 100.000 dinara. Umesto Primusovog prava svojine nad 100.000 dinara pojavilo se u njegovoj imovini novo pravo – pravo na tražbinu upravljeno na Sekundusa. Kad bi se u imovini Primusa tražilo to

novo pravo – pravo na tražbinu, ne bi se moglo pronaći, jer to pravo nije više pravo na stvari, već pravo na činidbu, koju je dužan izvršiti Sekundus, koji mora vratiti dug. Prema tome, činidba takođe ne ulazi neposredno u imovinu subjekta, već posredno, u obliku prava na činidbu, koje pravo ima poverilac prema dužniku. Činidba ne ulazi niti u imovinsku masu, jer ona nije stvar, nego radnja ili propuštanje, koje je objekat subjektivnih građanskih prava. Sledom iznetog, obim imovine jednog subjekta, ne može se utvrditi samo na osnovu uvida u njegovu imovinsku masu, već na osnovu uvida u sve građanskopravne odnose, u koje je stupio određeni pravni subjekt.

Kad su u pitanju obaveze, prema modernom shvatanju imovine, obaveze nisu samostalan deo imovine, već teret imovine tj. teret na pojedinim subjektivnim građanskim pravima, a to istovremeno znači da ima i takvih obaveza koje uopšte niti kao teret, ne ulaze u imovinu. U navedenom primeru, sastav imovine Primusa se promenio po kvalitetu, jer sad umesto stvarnog prava (prava svojine na 100.000 dinara) ima obligaciono pravo, ali je imovina po obimu ostala ista. Ako se pažnja sad usmeri na Sekundusa, može se zapaziti da se, pozajmicom od 100.000 dinara, imovinska masa Sekundusa povećala i da se u njegovoj imovini pojavilo stvarno pravo (pravo svojine) nad tih 100.000 dinara, ali Sekundusovo stvarno pravo ima jedan nedostatak, on mora vratiti Primusu tih 100.000 dinara. To znači da je Sekundusovo pravo svojine nad 100.000 dinara opterećeno obavezom vraćanja. Prema tome, obaveza je teret subjektivnog prava ili teret imovine.

U drugom primeru, Primus je vlasnik sata i u njegovoj imovini, sat se pojavljuje u obliku prava svojine na satu. Budući da nema subjektivnog građanskog prava bez obaveze na drugoj strani, to svi drugi pravni subjekti – treća lica, imaju obaveznu da ne diraju Primusov sat. Međutim, ta obaveza trećih lica nije teret niti jednog subjektivnog prava čiji su imaooci treća lica. Prema tome, ta obaveza kao teret ne ulazi u imovinu tih trećih lica.

Osim toga, imovina nije skup bilo kojih subjektivnih građanskih prava, već isključivo imovinskih subjektivnih prava jednog imaooca. To znači da se iz pojma imovine moraju isključiti sva ona subjektivna prava koja nemaju imovinski karakter. Npr. aktivno i pasivno biračko pravo koje ima punoletni građanin, nije deo njegove imovine.

U imovinskim pravima je uvek na neki način izražen interes ovlašćenog lica. Objekat na koji se odnose imovinska subjektivna građanska prava redovno se može izraziti i u novčanom ekvivalentu. To omogućava promet subjektivnih građanskih prava – pravni promet. Pravni promet se pojmovno razlikuje od ekonomskog prometa. U okviru ekonomskog prometa prenose se dobra (roba) sa jednog lica na drugo, a u okviru pravnog prometa prenose se prava na tim dobrima sa jednog lica na drugo. Na taj način, ekonomski i pravni promet, kao osnova i nadgradnja, teku uporedo, ali nisu identični.

4.4 Imovina kao knjigovodstvena kategorija

Staro gledište je pod pojmom imovine obuhvatalo i tražbine i dugove i definisalo imovinu kao skup subjektivnih prava i obaveza predstavljenih jednim imaoocem. Po tom gledištu, imovina

se sastoji od dva samostalna dela. Jedno su prava, koja predstavljaju aktivu, a drugo su obaveze, koje predstavljaju pasivu. Pošto su oba elementa pravno izjednačena, po tom gledištu bi se imovina mogla shvatiti i kao ukupnost pasive, zbog čega bi dugovi bili negativni sastavni element imovine. To bi značilo da subjekt koji ima samo dugove, ima samo negativnu imovinu. Međutim, imovina se ne posmatra sa knjigovodstvenog, već sa pravnog aspekta. Sa pravnog aspekta imovina nije niti pozitivna, niti negativna. Pozitivan odnosno negativan, može biti samo onaj deo imovine, koji se može svesti na novčani ekvivalent, a time izraziti na kontu tražbina i dugovanja. Zato se knjigovodstveni pojam imovine ne sme identifikovati sa pravnim pojmom.

Građansko pravo svoje subjekte predstavlja i izražava imovinski. U građanskom pravu ne postoji subjekt bez imovine. Subjekt bez imovine bi bio čovek koji ne bi mogao niti najmanju sitnicu nazvati svojom ili čak ne bi imao pravo da je upotrebi. Građansko pravo svoje subjekte predstavlja imovinski i zato što subjekte drugačije ne može izraziti u okvirima robnonovčanih odnosa. Međutim, to ne znači da subjekti građanskog prava ne mogu biti i ekonomski pasivni. Naime, pitanje da li je neki subjekt građanskog prava ekonomski aktivan ili pasivan, ne rešava se pomoću pravnog pojma imovine, već knjigovodstveno, pomoću bilansa. S druge strane, pravni pojam imovine omogućava da se postave okviri aktive i pasive jednog subjekta u onom trenutku, kad se taj subjekt izražava kao ekonomska jedinica.

4.5 Funkcije imovine

Jemstvena – garantna funkcija. Kao pravna kategorija, imovina se u građanskom pravu pojavila u vreme kad su napuštene lične sankcije tj. kad se prešlo na imovinske sankcije. U ranijem pravu, poverilac je mogao dužnika koji ne ispuni obavezu, pretvoriti u roba ili je dužnik koji ne ispuni obavezu kažnjavan dužničkim zatvorom, što znači da je dužnik odgovarao svojom ličnošću. Danas, poverilac se može namiriti samo iz imovine dužnika. Međutim, etički zahtevi koji su danas prodrli u građansko pravo, upravo zbog socijalizacije (moralizacije) prava, ne dopuštaju da poverilac u izvršnom postupku liši dužnika čitave njegove imovine. Dužnik se ne sme fizički uništiti, ne sme se prekoračiti njegov egzistencijalni minimum, što znači da mu mora ostati određen obim dobara neophodnih za fizičku (životnu) egzistenciju. Ova zabrana koja se konkretizuje kroz pravila o zaštiti dužnika, podrazumeva u pravnom smislu očuvanje određenog obima dužnikove imovine. To znači da poveriočevo pravo, da se namiri iz dužnikove imovine, ne može ići u pravcu da od dužnika stvori subjekta bez imovine. Tako je, prelaz od ličnih na imovinske sankcije, uslovio pojavu jemstvene tj. garantne funkcije imovine. Imovina dužnika pruža jemstvo poveriocu za namirenje njegove tražbine. Ova funkcija imovine se može razumeti ako se ima u vidu namirivanje tražbine iz imovinske mase i iz imovine. Naime, poverilac se efektivno može namiriti iz imovinske mase dužnika, ali da bi se znalo koji predmeti sačinjavaju imovinsku masu, mora se znati najpre koja i kakva prava na njima ima dužnik. Stvar sama za sebe ne pokazuje čija je, to se saznaje tek kad se utvrde prava na njoj. Međutim, poverilac se može namiriti i iz tražbine koju njegov dužnik ima prema trećim licima, a s obzirom da i tražbine ulaze u imovinu kao subjektivna imovinska prava. Tako se stvari i činidbe zajedničkim nazivom mogu svesti na pojam imovine. Imovinska masa je materijalna osnova imovine. Ona postaje

pravno upotrebljiva tek onda, kad se izrazi pomoću imovine, jer pravno – samo dužnikova imovina može poveriocu služiti kao jemstvo za namirenje tražbina.

Olakšanje prometa. Postojanje imovine kao skupa subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim imaoцем, uključujući tu i obaveze kao teret imovine, omogućava da se prava i obaveze promeću u pravnom prometu. Baš zbog te prometne funkcije, imovina i jeste objekat građanskopravnih odnosa. Npr. nasledno pravo se ne bi moglo zamisliti bez kategorije imovine. U slučaju smrti fizičko lice prestaje da postoji kao pravni subjekt i u tom trenutku bi trebalo da prestanu sva njegova prava i obaveze. Međutim, kad bi se tako nešto dogodilo, u okviru današnjih pravnih sistema bi nastali teški poremećaji. Zato se pokazala potreba da se pravna sudbina pokojnikovih prava i obaveza uredi, dakle da se uredi pravna sudbina njegove imovine. S obzirom da imovina mora imati svog subjekta, logično rešenje je bilo da imovina kao celina, u trenutku smrti ostavioca prelazi na njegove naslednike. Izuzetak od tog pravila su lična prava i obaveze pokojnika, koja se gase. Bez kategorije imovine, ne samo da se ne može zamisliti nasledno pravo i u njegovim okvirima pravni poslovi *mortis causa* (za slučaj smrti), već je bez kategorije imovine, nemoguće udovoljiti savremenim zahtevima prometa koji traži da se pravnim poslovima *inter vivos* (među živima) omogući prelaz cele ili dela imovine sa jednog pravnog subjekta na drugog¹⁰.

4.6 Karakteristike (elementi) imovine

Opšte napomene. Imovina kao pravna kategorija ima određene karakteristike koje omogućavaju ostvarenje njenih funkcija. To su jedinstvenost i identitet.

Jedinstvenost. Jedinstvenost je osnovna karakteristika imovine. Jedinstvenost ili jedinstvo imovine znači da jedan pravni subjekt može imati samo jednu imovinu. Zato imovina, po svojoj definiciji i jeste skup subjektivnih imovinskih prava predstavljenih jednim imaoцем. Imalac imovine ne može svoju imovinu samovoljno razdeliti u pojedine grupe i za svaku od tih grupa zasnovati poseban pravni režim. Kad bi to bilo dozvoljeno, poverilac nikad ne bi mogao znati iz koje imovinske grupe može i sme da se namiri. Zato nije dopušteno da imalac imovine samovoljno razbija jedinstvo svoje imovine. Međutim, pravni poredak dopušta iz određenih razloga, da se unutar jedinstvene imovine, mogu razlikovati pojedini fondovi koji služe postizanju posebnih ciljeva, s tim što se ne dira u osnovne funkcije imovine. Takvi fondovi se, međutim, ne osnivaju samovoljno, već je njihovo postojanje predviđeno i uređeno zakonom¹¹.

---

¹⁰ Npr. preuzimanje imovine zaključenjem ugovora o ustupanju i raspodeli imovine za života, ugovor o doživotnom izdržavanju (kad su u pitanju fizička lica) itd. Kad su u pitanju pravna lica, prelaz cele imovine sa jednog subjekta na drugog događa se npr. u slučaju statusnih promena kao što je npr. pripajanje jednog privrednog društva drugom, kad pripojeno društvo prestaje da postoji itd. Prelaz cele imovine sa jednog subjekta na drugi, događa se i npr. aktom upravne vlasti u slučaju konfiskacije itd.

¹¹ Npr. prema Porodičnom zakonu, bračni supružnici imaju svoju posebnu imovinu, ali i zajedničku imovinu stečenu u bračnoj zajednici. U odnosu na poverioce, imovina jednog bračnog supružnika se pokazuje kao jedinstvena, iako se sastoji od njegove posebne imovine i udela stečenog u zajedničkoj imovini oba bračna supružnika. Međutim, zajedničkom imovinom, bračni supružnici raspolažu sporazumno, tako da svojim udelom u zajedničkoj imovini, jedan bračni supružnik ne može samostalno raspolagati, niti ga opteretiti pravnim poslom *inter vivos*. U imovini naslednika se mogu pojaviti dva posebna imovinska fonda. Prema Zakonu o nasleđivanju, u trenutku smrti

Jedinstvo imovine omogućava da se imovina pojavi kao objekat određenih građanskopravnih odnosa. Objekat građanskopravnih odnosa mora biti određen ili bar odrediv, jer se mora znati na šta se odnose subjektivna građanska prava. Određenost odnosno odredivost građanskopravnih odnosa, po pravilu se utvrđuje prema karakteristikama koje proizlaze iz samog objekta. Kod imovine koja je specifičan objekat građanskopravnih odnosa, specifični su i putevi kojima se utvrđuje određenost odnosno odredivost tog objekta. Jedan od elemenata koji omogućava određivanje imovine kao objekta građanskopravnih odnosa, jeste njeno jedinstvo koje se izražava pomoću jednog imaoca. Sa gledišta samog objekta, jedinstvo imovine je spoljni element.

Identitet. Identitet je unutrašnji element imovine koja omogućava utvrđivanje određenosti imovine kao specifičnog objekta građanskopravnih odnosa. Identitet imovine znači da ona pravno ostaje jednaka samoj sebi, makar pojedini delovi iz nje izlazili, a drugi u nju ulazili. Identitet imovine omogućava njenom imaocu aktivno učešće u pravnom prometu. Imalac imovine može neprestano da menja njen sastav – jedna prava može sticati, a druga gubiti, a da sa pravnog gledišta, njegova imovina ostane ista. Promene koje se događaju unutar imovine, pravno ne prouzrokuju nastanak neke druge imovine. Kad bi promene, koje se unutar imovine nužno događaju, izazivale promene identiteta imovine određenog subjekta, nastali bi poremećaji u pravnom prometu, usled čega se poverilac ne bi mogao nikad namiriti iz imovine dužnika, što je pravno nedopustivo¹². Osim toga, identitet imovine omogućava srazmerno lako utvrđivanje određenosti imovine kao objekta građanskopravnog odnosa, jer uprkos promenama, imovina jednog imaoca ostaje uvek ista.

5. Lična neimovinska dobra

5.1 Pojam ličnog neimovinskog dobra

Lična neimovinska dobra pravnih subjekata su objekti građanskopravnih odnosa tih subjekata. Ona su zapravo objekti ličnih prava o kojima je već bilo reči. Priznajući pravnim subjektima lična prava na njihovim ličnim neimovinskim dobrima, objektivno pravo oobebeđuje građanskoopravnu zaštitu tih dobara. U slučaju njihove povrede, pravnom subjektu

---

ostavioca, njegova imovina – zaostavština, prelazi na naslednika. Međutim, poverioci ostavioca mogu tražiti odvajanje zaostavštine od imovine naslednika i to će učiniti uvek, kad je naslednik prezadužen. Rezultat takvog zahteva poverilaca, jeste da se poverioci mogu namiriti samo iz zaostavštine, a ne iz imovine naslednika. Kad je u pitanju pravno lice – privredno društvo, ono za svoje obaveze odgovara celom svojom imovinom, bez obzira na eventualno postojanje fondova u kojima je ta imovina raspoređena.

¹² Kad bi se promene unutar imovine posmatrale matematički, tada bi svako sticanje ili gubitak pojedinog subjektivnog prava, značilo promenu imovine u tom smislu da se od sadašnje stvara nova, druga imovina. Uvažavanje promena na takav način, onemogućilo bi da imovina obavlja svoje funkcije. Npr. poverilac koji ima tražbinu prema dužniku, ne bi je nikad mogao namiriti iz dužnikove imovine, ako bi ona stalno menjala svoj identitet. Dužnik bi mogao da se brani da je u trenutku kad je preuzeo obavezu imao određenu imovinu kojom je odgovarao poveriocu, ali da je nakon toga stekao neka nova prava, a izgubio neka do tada postojeća itd., i da zbog nastalih promena njegova sadašnja imovina u trenutku dospelosti obaveze, nije više ona imovina koja je postojala u trenutku preuzimanja obaveze, zbog čega poverilac ne bi imao pravo da se namiri iz te promenjene imovine. Zato je nedopustivo gledište, da promene unutar imovine mogu izazvati promene njenog identiteta. Identitet imovine uvek ostaje isti.

se priznaje pravo na naknadu štete. U pravnoj teoriji je pitanje objekta ličnih prava, uporedo sa samim pitanjem ličnih prava, teklo sporo, kakav je uopšte bio i sam proces priznavanja ličnih prava od strane pravnog poretka. Jedno vreme se tvrdilo da je samo lice objekt ličnih prava. U tom slučaju bi pravni subjekt istovremeno bio objekt svog ličnog prava. To je neke autore¹³, podstaklo da logično zaključie da lično pravo ne postoji. Proces priznavanja ličnih prava je otpočeo tek kad se u pravnoj teoriji prihvatilo gledište da pravni subjekt nije objekat tog prava, već da su objekt ličnih prava jednog pravnog subjekta, njegova lična dobra.

Dakle, lična dobra bi se mogla definisati kao ukupnost moralnih i duhovnih vrednosti čoveka kroz koje se ispoljava njegova sloboda, njegov telesni, moralni i duhovni integritet. Pod ličnim dobrima razumemo sledeća dobra: život, sloboda, čast, zdravlje, telesni i psihički integritet, ugled, dostojanstvo, ime, lik, glas, lični mir, privatnost itd. Iako su navedena lična dobra najveće vrednosti čoveka, da bi imala značaj objekata u građanskom pravu i dobila građanskopravnu zaštitu, potrebno je da imaju i ekonomsku vrednost tj. da se mogu imovinski izraziti. Kada dođe do povrede nekog ličnog dobra, određeni pravni subjekt kojem je povređeno lično dobro, prvenstveno je pretrpeo moralnu štetu koja nema ekonomski značaj i ne može se imovinski tačno izraziti i zato se govori o neimovinskoj tj. nematerijalnoj šteti. Međutim, kod povreda ličnih dobara često dolazi do raznih imovinskih šteta, npr. u slučaju saobraćajne nezgode, u kojoj je povređen telesni integritet fizičkog lica, nastaje imovinska šteta u vidu troškova lečenja, izgubljene zarade zbog odsustva sa posla uzrokovanog lečenjem, do gubitka zaposlenja i teškog pronalaženja drugog zaposlenja usled smanjene radne sposobnosti zbog zadobijenih povreda itd. i u tom slučaju se radi o imovinskoj šteti tj. materijalnoj šteti.

5.2 Vrste ličnih dobara

Kroz sav period izgrađivanja i afirmisanja učenja o ličnim pravima, objektivno lično pravo dugo vremena nije iscrpno odredilo lična dobra i opisalo njihovu sadržinu i nije razdvojilo lična dobra na kojima postoje lična prava od onih ličnih dobara na kojima postoje stvarna prava ili intelektualna prava¹⁴. Zato se mora pribegavati tumačenju, da li na nekom ličnom dobru postoji lično pravo i koje je sadržine. Međutim, opravdano bi bilo da za svrhu učenja o ličnim dobrima, a kako bi se studentima pokazale vrste ličnih dobara, razvrstati lična dobra prema samo dva kriterijuma.

Prema pravnoj prirodi ličnih prava, postoje dve vrste ličnih dobara. To su prvo dobra koja su sastavni deo pravnog subjekta – fizičkog lica i koja čine fizički integritet tog lica (život, fizičkobiološki integritet, zdravlje, lik, glas), afektivni integritet (osećanja, bol), socijalni integritet (čast, dostojanstvo, ugled, privatnost i lični podaci). Drugo, to su dobra koja su

---

¹³ Savigny

¹⁴ U nemačkoj nauci (Kohler, Gierke), tek u XIX veku, pod uticajem francuske sudske prakse iz prve polovine XIX veka, zagovarali su ideju opšteg ličnog prava i sveobuhvatnost zaštite ličnosti, a lična prava su razdvojili od intelektualnih i statusnih prava. Obrt u nauci o ličnom pravu, dogodio se posle drugog svetskog rata i tada je u prvi plan došla zaštita ličnih dobara, što je razumljivo, imajući u vidu nezabeležene razmere povreda ličnih dobara u drugom svetskom ratu.

emanacije tj. opredmećeni izrazi pravnog subjekta (fizičkog lica) kao što je fotografija na kojoj je prikazan njegov lik, tonski snimak njegovih reči, njegovi lični zapisi (dnevnici, pisma), podaci o njemu i drugi predmeti koji su “natopljeni” (“impregnirani”) licem ili nekim njegovim sastavnim delom.

Prema tome kojem imaocu pripadaju, postoje dve vrste ličnih dobara: lična dobra fizičkih lica i lična dobra pravnih lica. *Čoveku – fizičkom licu* pripadaju sva ona lična dobra koja čine njegov fizički, afektivni i socijalni integritet. *Pravna lica* ne mogu imati ona lična dobra koja po svojoj prirodi podrazumevaju čoveka kao titulara tih dobara. Sva ostala lična dobra kao što su ona koja čine socijalni integritet, pravno lice može imati: ugled, privatnost (tajna sfera), podaci objavljeni u odgovarajućem registru itd. Lična dobra kao opredmećeni izrazi pravnog lica mogu biti: identitet, naziv/poslovno ime, dokumenti i sl. Povrede ličnih dobara pravnih lica su nedopuštene i kad se njima ne ometa funkcionisanje pravnog lica ili ostvarenje cilja pravnog lica.

6. Intelektualna dobra

Intelektualna dobra se razvrstavaju prema pravima kojima se ta dobra štite, pa tako postoje tri grupe intelektualnih dobara vezanih za moguća intelektualna prava kao što su autorsko pravo, prava srodna autorskom pravu i prava industrijske svojine.

Objekti autorskog prava su autorska dela i to: pisano i govorno književno delo, scensko delo, muzičko delo, filmsko delo, delo likovne umetnosti, delo arhitekture, primenjene umetnosti i industrijskog oblikovanja, kartografsko delo, fotografije, skice i makete, pozorišna režija, interaktivna multimedijalna dela.

Objekti srodnih prava su: interpretacija, fonogram, videogram, emisija, baza podataka.

Objekti prava industrijske svojine su: pronalazak (koji se štiti patentom), znanja i iskustva primenjiva u privrednom životu – *know how* (koja se ne štite), topografija integrisanih kola (koja se štiti), pronalazak koji se ispoljava u određenoj prostornoj formi – geometrijsko telo koje predstavlja neki alat (koji se štiti malim patentom ili korisnim modelom), biljne sorte i životinjske rase i bitan biološki postupak za dobijanje biljaka i životinja (koje se štite priznatom sortom ili rasom i priznatim postupkom), crtež i slika (koji se štite dizajnom - uzorak) i geometrijska tela (koja se štite dizajnom - model), znak namenjen za razlikovanje robe u prometu (koji se štiti žigom), oznaka porekla proizvoda (koja se štiti geografskom oznakom porekla).

PITANJA
NA OSNOVU KOJIH STUDENT MOŽE PROVERITI POZNAVANJE MATERIJE
OBJEKTI GRAĐANSKOPRAVNIH ODNOSA
(str. 373 do 411 u udžbeniku)

- 1) Šta ulazi u krug objekata građanskopravnih odnosa?
- 2) Definiši stvar u pravnom smislu.
- 3) Zašto je važna pravna podela stvari prema različitim kriterijumima?
- 4) Da li je stvar objekat obligacionopravnog odnosa ili stvarnopravnog odnosa?
- 5) Da li je činidba objekat obligacionopravnog odnosa ili stvarnopravnog odnosa?
- 6) Koje su karakteristike činidbe?
- 7) Koji je sadržaj činidbe?
- 8) Definiši ukratko imovinu kao ekonomsku kategoriju.
- 9) Definiši ukratko imovinu kao pravnu kategoriju.
- 10) Definiši ukratko imovinu kao knjigovodstvenu kategoriju.
- 11) Koje su funkcije imovine?
- 12) Koje su karakteristike (elementi) imovine?
- 13) Definišu ukratko lična neimovinska dobra?
- 14) Koje su vrste ličnih dobara?
- 15) Koje su vrste intelektualnih dobara?

KONTAKT TELEFON: 069/227-29-86 prof. dr Vesna Dabetić-Trogrlić